

HANDBOEK

DER

DIERKUNDE.

DOOR

J. VAN DER HOEVEN,

PHIL. NAT. ET M. D., GEWOON HOOGLERAAR AAN DE LEIDSCHÉ HOOGESCHOOL, RIDDER DER KONINKLIJKE ZWERDSCHÉ ORDE VAN DE POOLSTER, LID VAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN, VAN DE HOLLANDSCHÉ MAATSCHAPPIJ DER WETENSCHAPPEN TE HAARLEM, VAN DE KEIZERLIJKE LEOPOLDINISCH-CAROLINISCHÉ AKADEMIE, VAN HET KEIZERLIJKE GENOOTSCHAP DER NATUURONDERZOEKERS TE MOSCOU, CORRESPONDEREND LID VAN DE BRITISH ASSOCIATION, VAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE DER WETENSCHAPPEN TE TURYN, VAN DE KEIZERLIJKE AKADEMIE VAN GENESKUNDE TE PARIJS, VAN HET PHILOMATISCH EN VAN HET BIOLOGISCH GENOOTSCHAP ALDAAR, ENZ.

Tweede, verbeterde en vermeerderde Uitgave.

Trado quæ potui.

TWEEDE DEEL.

AMSTERDAM,

J. C. A. SULPKE.

1855.

In geheel Aziatisch Rusland, vooral in de noordelijkste gedeelten van Siberië zijn deze overblijfsels zoo menigvuldig, dat men niet zonder schijn het getal der thans levende olifanten geringer geschat heeft, dan van diegenen, welker beenderen in gemelde streken verspreid zijn. Nabij den mond van de Lena vond men in 1805 een bevrozen lijk van een olifant, met eene harige huid bedekt, welks beide slagtaanden te zamen 300 pond wogen. (Een nieuw voorbeeld van een geheel geraamte met gedeeltelijk bewaarde weke deelen, in Siberië gevonden, gaf zelfs aanleiding tot mikroskopisch onderzoek van de weefsels; zie GLEBOFF, *Bullet. de la Soc. imp. de Moscou*. XIX. 2. 1846. p. 103—134).

Vergelijk over dit onderwerp vooral CUVIER, *Mém. sur les éléphants vivans et fossiles*, *Ann. du Mus.* VIII. p. 1—58, p. 93—155, p. 149—269 en *Rech. sur les Ossem. fossil.* I, 3ième Édit. p. 1—204.

Familia X. (CCCXXXIV.) *Nasicornia* ILLIG., *Pachydermata* BLAINV. Dentes incisivi in aliis persistentes in utraque maxilla, in aliis actate evanescentes; canini nulli; molares tuberculati, corona collibus exsertis notata, plerumque $\frac{7-7}{7-7}$. Pedes tridactyli, digitis omnibus insistentibus, ungulatis. Cornu unicum aut cornua duo pone se invicem in rostro et fronte mediis sita. Cutis crassa, raro-pilosa, profundis plicis notata.

Rhinoceros L. (Characteres familiae etiam generis unici. Dentium molarium superiorum corona subquadrata, collibus duobus transversis, crista ad marginem externum junctis; inferiorum corona angustior, elongata, lineis duabus lunatis extus convexis. Cornu aut cornua absque ullo osse, e fibris longitudinalibus arcte compactis, tamquam pilis conerctis, composita.) Duae mammae inguinales.

De *neushoorns* zijn plompe dieren met een' langen kop en korten staart; zij leven even als de olifanten in de warmste streken der oude wereld. Aan de pooten is eene klier, die door OWEN het eerst schijnt ontdekt te zijn; zij opent zich aan de achterzijde, even als eene dergelijke klier aan de voorzijde bij de schapen (zie lager). Zeer groot zijn de vlokken der dunne darmen. Het darmkanaal overtreft omtrent 3 maal de lengte des ligchaams. De dikke darm is zeer wijd en vorint in den aanvang verscheidene uitzettingen. Zie

OWEN, *On the Anatomy of the Indian Rhinoceros*. *Transactions of the Zoolog. Society*, IV. p. 31—58. Pl. 9—22.

De benamingen van *Rhinoceros unicornis* en *bicornis* (LINN. *Syst. nat.* éd. X et XII) kunnen thans niet meer gebezigd worden, omdat men meer dan eene soort kent, zoowel van die een-, als van die twee hoornen hebben.

a) *Dentibus incisivis in utraque maxilla.*

Sp. *Rhinoceros indicus*, CUV., *Rhinoceros unicornis* L., *Menag. du Mus.* éd. 12mo II. p. 111—145. BUFF. *Hist. nat.* XI. Pl. 7, GUÉRIN *Iconogr.*, *Mamm.* Pl. 37 fig. 3. Het skelet bij CUVIER, *Ann. du Mus.* III. p. 32—52 met afbeeldingen, PANDER u. D'ALTON, *die Skelete der Pachyderm.* Tab. VIII. — *Rhinoceros sondaicus* HORSFIELD, DESMAR. *Rhinoceros javanus* CUV. (*R. ani. sec. éd.*), WAGN., HORSFIELD. *Zool. Researches in Java* N°. VI (c. ironc. recusa in SCHREB. *Säugeth.* Tab. 317 E.) SAL. MÜLLER, *Natuurk. Verh. over de Oerzeesche Bezittingen*, *Mamm.* Pl. 33; op Java, misschien ook op Bornco. — Deze twee soorten hebben slechts een hoorn. Twee hoornen heeft daarentegen *Rhinoceros sumatrensis* CUV., *Rhinoceros sumatranus* RAFFL., WAGN., W. BELL, *Phil. Trans. for the year 1793* (met afbeeldingen van het dier en van den schedel), GEOFFR. ST.-HIL. et F. CUVIER, *Mammif.* Livr. 47 (en hieruit overgenomen in SCHREBER'S *Säugethiere*, Tab. 317 G.), SAL. MÜLLER l.l. Pl. 34; de kleinste der bekende soorten. Bij al deze soorten zijn, althans in jeugdigen leeftijd, in beide kaken vier snijtanden aanwezig, van welke in oudere voorwerpen, vooral in de bovenkaak, gewoonlijk slechts de twee grootere overblijven. De twee kleine snijtanden staan in de bovenkaak aan de buitenzijde, aan de onderkaak aan de binnenzijde der grootere. Die kleine tandjes komen, zoo het schijnt, niet uit het tandvleesch te voorschijn.

b) *Dentibus incisivis in maxilla inferiori latentibus, parvis, in superiori nullis aut brevi evanescentibus. (Caput obtusum, dentibus molaribus fere ad apicem usque maxillae utriusque persistentibus. Cornua duo).*

Sp. *Rhinoceros africanus* CAMPER, CUV., *Rhinoceros bicornis* L., v. CAMPER, *De cranio Rhinocerotis africani, cornu gemino*, *Act. Acad. Petropol.* 1777. P. 2. p. 193—210. *Natuurk. Verhandelingen over den Orang outang, over den Rhinoceros met dubbeln horen en over het rendier*. Amsterdam 1782. 4°; *Oeuvres* I. p. 197—290 (met afbeeldingen van den kop en den schedel; zie ook eene afbeelding van den schedel naar CAMPER in BLUMENB. *Abb. naturhist. Gegenst.* N°. 7 A), BUFF. *Hist. nat. supplém.* VI. Pl. 6 (met beschrijving van ALLAMAND). Deze soort is 's nachts voor reizenden in Zuid-Afrika zeer gevaarlijk, en heeft een scherp gehoor en nog scherperen reuk; LICHTENSTEIN'S *Reisen* I. S. 583. De hoog-

leeraar G. VROLIK heeft het eerst aangetoond, dat ook bij deze Afrikaanse soort vier kleine snijtanden in de onderkaak gevonden worden, die echter nooit uit het tandvleesch te voorschijn komen, en bij oudere voorwerpen gewoonlijk geheel of gedeeltelijk uitvallen. *Bijdragen tot de natuurk. Wetensch.* V. bl. 377—385, met eene afbeelding. Men heeft in lateren tijd nog andere tweehoornige Afrikaanse rhinocerossen als onderscheidene soorten vermeld. *Rhinoceros simus* BURCHELL, A. SMITH, *Illustrations of the Zoology of South Africa*, London 1849. 4°. Pl. XIX, enz.

Er zijn verscheidene fossile rhinoceros-soorten. Hiertoe behoort *Rhinoceros tichorhinus* CUV., *Rhinoceros Pallasii* DESM., uit het diluviale tijdperk, waarvan men hier en daar in Europa, maar vooral in Siberië overblijfsels vindt, waar men in 1751 zelfs een bijkans geheel, nog met de huid bedekt lijk dezer soort van onder het ijs heeft opgedolven. Zie ook BRANDT, *De Rhinocerotis antiquitatis structura externa et osteologica*, Mém. de l'Acad. imp. de St. Pétersb. VIème Série, Sc. math. phys. et nat. Tome VII, 1849, p. 161—416, c. 25 tab. lithogr. Deze soort had twee hoornen en evenmin blijvende snijtanden als de Afrikaanse soorten. Ook in tertiaire formatiën van onderscheidene oudheid heeft men overblijfsels van neushoorns gevonden, h. v. *Rhinoceros incisurus* CUV. Vergelijk COVIER, *Ann. du Mus.* VII, *Rech. sur les Ossem. fossiles* II, 1, p. 1—93, DUVERNY *Archives du Mus.* VII, 1853, p. 1—144. Pl. I—VIII enz.

In de nabijheid van het geslacht *Rhinoceros* schijnt ook het fossile dier geplaatst te moeten worden, waaraan FISCHER den naam van *Elasmotherium* gegeven heeft, en waarvan slechts een stuk der onderkaak bekend is.

Familia XI. (CCCXXXV.) *Lamnunguia* ILLIG. Dentes incisivi $\frac{2}{3}$, canini nulli, molares $\frac{7-7}{7-7}$ aut $\frac{6-6}{6-6}$. Pedes antici tetradactyli, postici tridactyli. Ungulae parvae, planae, excepto, qui ad digitum internum pedum posteriorum adhaeret, ungue incurvo, obliquo.

Hyrax HERMAN, ILLIG., CUV., *Cavia* L., *Caviae* species PALLASII. Characteres familiae etiam generis unici. Corpus pilosum. Vibrissae in facie circa nares et supra orbitas. Setae aliquot longae, sparsae per corporis pilos breviores. Tuberculum caudae loco. Dens molaris spurius parvus utrinque unicus (s. dens caninus), deciduus. Dentium molarium superiorum corona collibus duobus, crista ad

marginem externum junctis; inferiorum corona lineis duabus lunatis, extus convexis.

Sp. *Hyrax capensis* SCHREB., *Säugeth.* Tab. 240, *Cavia capensis* PALL. *Misc. Zool.* p. 30—47, Tab. 3, 4, *Spicil. Zool.* Fasc. II, p. 16—32; VOSMAER *Beschr. van eene soort van Afrikaansch Basterd-mormeldier* Amsterd. 1761 (c. icon. col.), SCHINZ, *Monographien der Säugeth.* 6tes Heft 1845, Tab. I, fig. sup.; de daman, klipdas; een diertje van de grootte van een konijn, eethaar, volgens KOLBE zeer smakelijk. Het leeft op bergachtige streken in de nabijheid van de kaap de Goede Hoop (b. v. op den Tafelberg) en ook in Abyssinië, *Hyrax habessinicus* EHRENB. (Zie een zoodanig voorwerp afgeb. bij GEOFFR. ST.-HILAIRE en F. COVIER. *Mammif.* Livrais. 54). Ook wordt in Syrië en op de bergen bij de Rode zee eene soort gevonden, *Hyrax Syriacus* SCHREB. *Säugeth.* Tab. 140 C. (en *Hyr. ruficeps* EHRENB. *Symb.*), veeltigt de Saphan van het Oude Testament. Eene andere soort van Zuid-Afrika leeft in bosschen, *Hyrax arboreus* SMITH, *Linn. Trans.* XV. 2, p. 468—470; zij heeft langere haren en eene witte vlek op den rug; PETERS vond haar ook in Mosambique tot den 15° Z. B. Een vierde soort, die ook in holle boomstammen huisvest en zelfs op de toppen der boomen zou klimmen om er vruchten te zoeken, is *Hyrax sylvestris* TEMM., van de kust van Guinea. Zij heeft, aan weerszijden, slechts zes kiezen in beide kaken. LINNAEUS heeft (*Syst. nat. ed. 12*, Tom. III. Append. p. 223) dit geslacht *Cavia* genoemd, welke naam echter later aan Amerikaansche knaagdieren gegeven is. HERMANN onderscheidde dit geslacht onder den naam *Hyrax* (*Tab. Affinit. Animal.* Argentorati 1783. 4°, p. 115), welke algemeen aangenomen is. Eerst plaatste men deze dieren onder de knaagdieren, met welke zij ongetwijfeld eenige overeenkomst hebben. Intusschen hebben WIEDEMANN, (*Arch. f. Zool. u. Zoot.* III, 1802, S. 42—51) en vooral COVIER, op goede gronden aangetoond, dat dit geslacht bij de Pachydermen behoort; de maaltanden zijn volkomen aan die van *Rhinoceros* gelijkvormig (*Ann. du Mus.* III, p. 171—182). Het jukbeen vormt achter de oogkas een meer volkomen ring dan bij eenig ander geslacht dezer orde; bij de nieuwe Guineesche soort is die ring door zamenkomst met het voorhoofdsbeen zelfs geheel gesloten. Vergel. over dit geslacht ook H. KAULLA *Monographia Hyracis.* Stuttgartiae 1830. 4°.

Familia XII. (CCCXXXVI.) *Belluae*. Dentes canini et molares (sere semper etiam incisivi) in utraque maxilla. Pedes tridactyli aut tetradactyli.

Annot. Pedes in genere *Anoplotherio* fossili didactyli, ossibus duobus metacarpi et metatarsi distinctis.